

Неда Неждана
ЗАКРИТЕ НЕБО

Вибухова драма

*Присвячується Маріуполю, Київщині
і всій моїй любій Україні під прицілом.*

ДІЙОВІ ОСОБИ:

ПЕРША – Ліля, наймолодша.

ДРУГА – Ліка, молода.

ТРЕТЯ – Ліна, середня.

ЧЕТВЕРТА – Ліда, старша.

Сцена повністю затемнена. Тиша. Потім з'являються звуки: шурхотіння, вітер, шум. Глухе гупання, як від бомб, далеке гудіння сирени. Тиша. Капання води. У темряві починають ледь-ледь окреслюватися силуети чотирьох жінок в різних місцях сцени.

ТРЕТЯ. Вода... Є вода! Як добре – є вода...

ПЕРША. Хто тут є? (Тиша). Це так темно, чи я не бачу? Скажіть, це так темно?

ЧЕТВЕРТА. Мабуть, просто темно. Я теж не бачу. Хтось може вмикнути світло?

ТРЕТЯ. Я не знаю, де вмикати.

ЧЕТВЕРТА. А вогник? У когось є сірники, запальничка?

ДРУГА. У мене є запальничка, зараз... (Чиркає запальничкою, спалахує вогник).

ТРЕТЯ. Не треба вогню! Тільки не вогонь! Будь ласка. (Робить рух в напрямі Другої).

ДРУГА (відсахується). Тільки не підходьте! Не торкайтеся мене!

ТРЕТЯ. ОК, я стою. Не кричи. Тільки не треба вогню!

ДРУГА. Це просто запальничка. Від неї нічого не буде.

ТРЕТЯ. А якщо тут якийсь газ?

ЧЕТВЕРТА. Газ було б чути - запах.

ТРЕТЯ. Не факт. А раптом тут якийсь газ без запаху... (Капання припиняється). Чуєте?

Більше не капає... То тут є вода чи ні? Хтось знає? (Пауза).

ДРУГА. Зате тихо стало. Так добре, коли тихо...

ЧЕТВЕРТА. І що, так і будемо сидіти у темряві?

ПЕРША. У мене є ліхтарик.

ТРЕТЯ. І ти мовчала? Вмикай швидше.

ПЕРША. Спершу відійдіть від мене подалі.

ДРУГА. Я й не думала підходити...

ТРЕТЯ. Я теж.

ПЕРША. А світло безпечно? Тут є вікна? Хтось знає?

ТРЕТЯ. Я ні.

ДРУГА. Я теж.

ЧЕТВЕРТА. Не знаю. Але у темряві теж небезпечно. Варто ризикнути – хоч оглянемо...

ПЕРША. Добре. Але якщо хтось ворухнеться – вимикаю.

Перша вмикає ліхтарик, освітлює по черзі кожну з жінок, які напружено оглядаються, потім висвітлює різні місця. Це простір без вікон і дверей, голі стіни, лише в одному місці звалище – якісь матраци, пледи, ще якісь речі вздовж стін, серед них - пляшечки з водою.

ПЕРША. Наче норм.

ТРЕТЯ. Ну такє... Але бодай чисто. І вода є... Жити можна...

ДРУГА. А ми живемо?

ТРЕТЯ. Дурне питання.

ЧЕТВЕРТА. Це якраз не дурне.

ДРУГА. Та я не мала на увазі нічого містичного. Просто життя таке собі...

ТРЕТЯ. Краще не думати негативно, бо й так тоскно... *(Вона оглядає себе, торкається живота)*. От у мене теж питання. Може, дурне. Ви бачите у мене живіт?

ДРУГА. Ну й питаннячко! Все, що вас хвилює, це фігура?! Немає у вас живота...

ПЕРША. Хіба що трохи є, але це якщо приглядатись. А так норм.

ДРУГА *(кладає руку на живіт)*. Це не норм...

ЧЕТВЕРТА *(підозрюючи, що сталося)*. А мав бути? Живіт?

ТРЕТЯ. Не знаю... *(Різко міняє тему)*. Вікон немає – це добре, можна світити світло.

ЧЕТВЕРТА. Так, але й дверей не бачу. І що це значить?

ТРЕТЯ. Замурували демони.

ДРУГА. Угу. Дуже смішно. Скоріше, нас засипало.

ПЕРША. А може, тут є якісь потаємні двері?

ТРЕТЯ. Віриш у магію?

ПЕРША. Ні, просто, може, замасковані, чи ми їх не помітили.

ЧЕТВЕРТА. І що це взагалі таке? Хто знає?

ПЕРША. Я БНП.

ДРУГА. А це що за хрінь?

ПЕРША. Без найменшого поняття. Скорочено БНП. Схоже на сховище.

ДРУГА. А може, просто склад? Тільки порожній.

ТРЕТЯ. Ще варіант – бункер.

ЧЕТВЕРТА. Мій варіант – підземний гараж. Але все це гадання на кавовій гуші...

ДРУГА. ОК, і як дізнатися, що це таке?

ЧЕТВЕРТА. А хто як сюди потрапив? Бо я чомусь не пам'ятаю...

ДРУГА. Я теж... Щось таке крутиться в голові, а згадати не можу...

ТРЕТЯ. І в мене – провал у пам'яті. Може, це дія якогось газу?

ДРУГА. От, знову газ! Скоріше, наркотик... Чи ще якась гидота. Хімічна зброя?

ПЕРША *(іронічно)*. Угу, біологічна: покусали генно-модифіковані бджоли...

ЧЕТВЕРТА. А хто скільки себе не пам'ятає?

ПЕРША. А як це можна знати? Коли не знаєш навіть, чи це було вчора чи давно...

ДРУГА. А можна дурне питання? У нас же війна? Чи це був мій кошмарний сон?

ТРЕТЯ. Я теж знаю, що війна. Значить, не сон.

ЧЕТВЕРТА. І ви пам'ятаєте те, що було на війні?

ДРУГА. Дуже смутно. Звуки. Відчуття. Голоси. А події – ні. Все уривками.

ТРЕТЯ. Во-во. От і в мене – те, що до війни – чітко. А потім якийсь хаос.

ЧЕТВЕРТА. І як опинились тут – нічого?

ПЕРША. Нічого.

ЧЕТВЕРТА. Оцього я і боялась. Може, у нас стерли пам'ять? Чи це такий посттравматичний синдром?

ТРЕТЯ. А ви не думаєте, що ми... в полоні?

ЧЕТВЕРТА. Я не знаю. Може, нас засипало. Може, у нас провал пам'яті від удару. Чи від чогось психотропного. Може, ми в полоні, а може, нас урятували свої...

ПЕРША. На своїх не схоже...

ДРУГА. Як сказати. Тут тихо, спокійно, тепло, вода є. Це вже добре.

ТРЕТЯ. І що ми так і будемо тут стовбичити? Може, хоча б усе тут оглянемо?

ДРУГА. Е, як тебе звати, до речі? Ми можемо рухатися?

ПЕРША. Навіщо вам знати моє ім'я?

ЧЕТВЕРТА. Просто познайомимось. Можна назвати вигадане ім'я. Почну з себе. Ліда.

ТРЕТЯ. О, а я Ліна.

ДРУГА. Як дивно. Мене звати Ліка. Дівчинко, а тебе?

ПЕРША. Ліля. Але я не дівчинка, я доросла. І що це значить? Ця схожість імен?

ЧЕТВЕРТА. Не знаю, може, значить, може, ні. Нам треба шукати вихід. Двері. Хід. Щось.

ТРЕТЯ. Ліля, ви так і не відповіли - ми можемо рухатись? (*Піднімає руки*). Зброї не маю.

ПЕРША. А, так. Можна. Але я не знаю, наскільки вистачить мого ліхтарика...

Жінки починають оглядати приміщення, речі, можливо, обмацувати стіни.

ЧЕТВЕРТА. Тільки не беріть нічого у руки! Чуєте? Нічого! І ногами не буцайте.

ТРЕТЯ. Та не кричи так, знаємо.

ПЕРША. Знаєте що? Що це може вибухнуть?

ДРУГА. А звідки ви знаєте, що це воно?

ЧЕТВЕРТА. Нізвідки. Може, все нормально. А може, ні.

ТРЕТЯ. Перестраховка. Вони все начиняють: смартфони, гаманці, навіть іграшки...

ДРУГА. От падлюки... А пачки цигарок теж можуть?

ЧЕТВЕРТА. Звичайно. Щось знайшли? Не чіпайте!

ДРУГА. Тут лежить пачка, непочата... Хіба вони могли в таку? Курити хочеться – страх...

ТРЕТЯ. Яке курити?! Забудь. У нас тут і так повітря хрін знає наскільки вистачить.

ПЕРША. Так що з дверями – глухо?

ЧЕТВЕРТА. Я б сказала: без дверей – глухо...

ДРУГА. Але в цьому є і свій позитив – ніхто не зайде...

ТРЕТЯ. Якщо є потаємні двері, і вони про них знають, то не факт... А я знайшла інший позитив: ось тут є що постелити і якісь пледи – розбирайте. Круто! Живемо!

ПЕРША. А як же з вибухівкою?

ТРЕТЯ. Пledi? Та ну... Як хочете, а я візьму, вже ледь на ногах тримаюсь...

Третя бере матрац і плед, тягне в один із кутків, стелить. Всі спостерігають.

ЧЕТВЕРТА (*теж іде в той бік*). Тоді я теж, у ногах правди немає... (*Дивиться на пледи*).

А тут усього по чотири. Хтось про нас подбав... Я починаю сподіватися (*теж бере і йде*).

Так вони розбирають все і розходяться по кутках. Друга хоче підняти матрац, але помічає щось під ним, дивиться, чи помітили, опускає назад, вмощується там. Пауза.

ПЕРША. І що ми тепер будемо робити? Тупо лежати і чекати, поки прийде... Хтось?

ЧЕТВЕРТА. Я так підозрюю, що хтось немає.

ДРУГА. Немає? А хто оце все влаштував? І чому?

ЧЕТВЕРТА. Цього ми не знаємо. А треба щось робити...

ТРЕТЯ. І що ми можемо робити? От що конкретно? Ходити тут колами? Довбати стіни?

ЧЕТВЕРТА. Думаю, нам треба якось пригадати, як ми сюди втрапили. Вихід там, де вхід.

ПЕРША. Але як? У мене це, як сон, який от щойно бачив, пам'ятаєш, а він раз - і зник.

ДРУГА. А може, то був кошмар, і краще не пам'ятати, що то було? Хоча останнім часом, здається, це було постійно: снівся кошмар, прокидаєшся – теж кошмар. Війна...

ЧЕТВЕРТА. Оце тільки не треба розводити депресуху. У нас тут тепло і, головне, тихо...

ДРУГА. Тихо – це може бути ще гірше. Бо так знаєш: оце бомби, оце гради, а тут...

ЧЕТВЕРТА. О! Щось пригадали?

ДРУГА. Про бомби-гради - це я так, просто.

ЧЕТВЕРТА. Ні, я про те, що небезпечніше.

ДРУГА. Просто щось мутне... Як уві сні...

ТРЕТЯ. Здається, я знаю, як можна пригадати. Бодай спробувати. Хочете знати?

ЧЕТВЕРТА. Так, звісно. Я готова.

ДРУГА. А я поки ні – не хочу нічого згадувати!

ПЕРША. А я б послухала... Що за метод?

ТРЕТЯ. Добре, слухайте. Є такий метод, спеціальне дихання - «рібьофінг», переродження. У цей час дихаєш у певному ритмі, такому, який вводить людину у стан між сном і реальністю. Це такий стан, коли права і ліва півкулі, свідоме і підсвідоме у синхроні. Так людина починає відчувати чи пригадувати, які у неї проблеми. Психічні і фізичні.

ДРУГА. Якось це все заморочено...

ПЕРША. А я хочу спробувати.

ЧЕТВЕРТА. Я теж, якщо це не треба ставати в якісь йогівські пози і годинні медитації...

ТРЕТЯ. Ні, не треба. Дихання нескладне. Але ось те, що можеш пригадати і відчути...

ДРУГА. І що, це гарантує, що ми щось пригадаємо?

ТРЕТЯ. Ні, але можна спробувати. Чим ми ризикуємо? То як?

ЧЕТВЕРТА. Я підтримую.

ТРЕТЯ (*встає, йде на середину сцени*). Чудово. Тоді дивіться інструктаж...

Третя показує, як дихати. Четверта приєднується, згодом Перша і Друга теж. Вони починають рухатися хаотично, потім говорити по черзі, продовжуючи рух, іноді імпульсивно, іноді ніби в трансі. У цей рух вриваються звуки: глухі удари, гудіння різного типу – спершу приглушені, рідкісні, потім згодом частіші і голосніші.

ПЕРША. Коли я почула перші вибухи зранку, я подумала – може, салют...

ДРУГА. І я спершу не хотіла вірити... Поки не відчула такі глухі звуки: гепання, ніби трохи здригається земля, і ти не просто чуєш, а відчуваєш всім тілом...

ТРЕТЯ. Прильоти... Їх стали називати «прильоти». Я зрозуміла, що головний орган у людини – це вуха. Я ніколи не думала, що це може бути так страшно, так пронизливо до мурашок, до кісток – ці звуки. Бухкання, шипіння, удар...

ЧЕТВЕРТА. Я стала вчитися, як розрізняти те, що летить нас убивати, по звуках... Літаки, ракети, вертольоти, гради...

Звуки посилюються, частішають, у них вривається віддалений звук сирени.

ДРУГА. А сирена! Я її зненавиділа!

ТРЕТЯ. Сирена! Вона ніби намотувала нерви, як струни на гітарі – більше, ще більше...

ПЕРША. Ці жахливі звуки – я стала здригатися навіть від шурхання машини об асфальт... А мотоцикли! Навіщо вони роблять такі голосні звуки?

Звук сирени уривається. Всі замовкають, завмирають.

ТРЕТЯ. Тиша – ніколи не думала, що тиша – це так добре...

ДРУГА. Тиша? Ні, тиша – це теж страшно. Бо коли гепає, то відомо що, а коли тиша - невідомо, що може бути. І це може бути найстрашніше.

ЧЕТВЕРТА. Я старша, я маю взяти себе в руки і рятувати всіх. Одягнутися, пригнутися, зібратися за 10 секунд, добігти до сховища за 20 секунд. Хутко-хутко!

ТРЕТЯ. А ми навчилися падати. Летить? На підлогу, під стінку, руки на голову – раз.

ДРУГА. Вікна! Я раніше так любила пити чай і дивитися з вікна на вікна, які світяться – це

море світлячків... А тепер вікна стали небезпечними!

ПЕРША. Ми їх заклеїли, вікна, скотчем, щоб не розбилися, але все одно... Я уявляла, як у мене летять сотні маленьких скелець – і це так моторошно...

ЧЕТВЕРТА. Відійдіть від вікна! Не дивіться! У коридор! Там, де дві стіни! Хутко!

ДРУГА. Ми звикли не вмикати світло ввечері... Бо це приманка. Вони гатять по світлу...

ПЕРША. Але іноді були ліхтарики, свічки... Коли ми спускалися у підвал, сусіди шипіли: опусти ліхтарик униз. Я опускала – люди спотикалися у темряві і падали, але були щасливі, що стали невидимками. Така ілюзія, що можемо вислизнути з лап смерті...

ТРЕТЯ. Місто стало темним і сліпим... Тільки звуки, багато небезпечних звуків... Але був один хороший. Це було тупотіння маленького хлопчика над нами. Я так любила цей звук – він давав нам надію. Хтось може гратися... Потім звук зник. Може, вони виїхали?...

ЧЕТВЕРТА. Ми хотіли виїхати, зібрали речі, швидко... Лише найголовніше – документи, фото, одна зміна одягу, галети... Думали, на пару днів... Ми не встигли... Ми в облозі...

ПЕРША. Коли починалося це гепання, я уявляла велетня, якогось Циклопа, який б'є по дому... Я подумки переносила нашу висотку під купол і закривала залізними листами...

ДРУГА. А одного разу темні вікна навпроти засвітилися. Але не тепле лагідне світло, а жахливе пекельне. Пожежа. Але її ніхто не гасив. І ми зрозуміли – нас чекає те саме...

ТРЕТЯ. Я дивилася на палаючі вікна і навіть не плакала. Як заморожена риба.

ЧЕТВЕРТА. Щоб не сталось, це буде зі мною: гупання, палаючі вікна, безсила лють...

ПЕРША. Вони перетворили мене в якусь іншу, у зацьковану тінь, і я це ненавиджу...

ДРУГА. Я ненавиджу своє тіло, яке тремтить, своє серце, яке калатає. Це в мені назавше?

ТРЕТЯ. Чому це сталося з нами? Завіщо? Я не робила нікому зла... Це неправильно.

ЧЕТВЕРТА. А найгірше – що не можеш захистити тих, кого любиш... Не можеш нічого...

Вона перша зупиняється, перестає дихати і ніби виходить із трансу. Інші теж.

ПЕРША. Небо, закрите небо! Чому вони цього не роблять, якщо можуть?

ТРЕТЯ. Закрите небо. І я стільки просила, стільки молилася!

ДРУГА. Закрите небо... А я навіть розсилала якісь петиції... Все дарма...

ЧЕТВЕРТА. Закрите небо... Вони бояться, вони думають, що через це на них нападуть...

ТРЕТЯ. Серйозно? А що, для нападу їм потрібен був якийсь привід? Що ми їм зробили?

ПЕРША. Нічого. Вони напали просто так. А інші просто дивляться, як нас убивають...

ДРУГА. Найгірше стається від страху. Найгірше світ, в якому немає справедливості.

ТРЕТЯ. Світ серійних убивць і боягузів, а мужніх так мало. Світ, де жити не хочеться...

ПЕРША. Вони кидають нас у пащу дракона і думають, що він їх не зачепить, бо наїсться? Ні, він просто виросте і буде нищити все і всіх ще більше, по черзі, бо так їсти легше...

ДРУГА. Закрите небо. Я більше не вірю, що у небі хтось є.

ЧЕТВЕРТА. Закрите небо. Може, просто воно спорожніло, бо розчарувалося в нас...

ТРЕТЯ. Закрите небо. Цей світ – помилка, кошмар! Навіщо він існує?

ПЕРША. І як із нього вибратися? Ми так і не знаємо...

Перша зупиняється, йде до свого місця, інші теж по черзі зупиняються.

ТРЕТЯ. І де ми замкнені? Я так і не зрозуміла, що сталося...

ЧЕТВЕРТА. А хтось щось пригадав? Як ми сюди потрапили? Де ми?

ПЕРША. Я ні. Я згадала війну, але не пам'ятаю, як тут опинилась.

ТРЕТЯ. І де ми взагалі? Чому ми тут? Що було перед тим?

ДРУГА. У мене теж якісь уривчасті спогади, а потім – провал. Але я не хочу далі...

ЧЕТВЕРТА. Ти не хочеш згадувати, чи щось згадала? Чи не хочеш говорити?

ДРУГА. Не хочу, нічого не хочу. Дайте мені спокій. *(Лягає на матрац)*.

ТРЕТЯ. А я б може й хотіла, але не можу. Я втомилась. *(Теж лягає)*.

ПЕРША. А я б хотіла пригадати. Я хочу знати, де мої батьки?

ДРУГА. Ти точно цього хочеш? Навіть якщо вони...

ПЕРША. Не кажи! Якби вони... я б це знала, правда? Чи ні?

ЧЕТВЕРТА. Звичайно. Не думай про погане. Який твій останній спогад? Почни з нього...

Головне, що ми почали згадувати. Це вже добре, значить, не все так безнадійно...

ТРЕТЯ. А може навпаки – поки маємо надію, а як згадаємо, все стане безнадійно?

ЧЕТВЕРТА. Може. Але надія є. Все ж думаю, у наших спогадах є ключ до порятунку...

Четверта йде до свого матраца, а Перша починає рухатися, ніби під музику.

ЧЕТВЕРТА *(Першій)*. Послухай, Лілю, а ти не займалася танцями?

ПЕРША. Займалася. Змалечку. Навіть збиралася на один конкурс... А що?

ЧЕТВЕРТА. А спробуй станцювати. Те, що відчуваєш, що хочеться. Відпусти себе.

ПЕРША. Ви серйозно? Танцювати зараз? Але ж тут немає і музики.

ЧЕТВЕРТА. І що? Ми можемо щось заспівати. Потанцюєш під пісню?

ПЕРША. Можливо... залежно, яку?

ЧЕТВЕРТА. Зараз подумаємо... Дівчата, ви як? Поможете? Наприклад... *(називає якусь пісню, можливо, народну, можливо, сучасну - на вибір режисера)*. Спробуєш?

ПЕРША. Не обіцяю, що вийде. Але спробую...

Четверта починає співати сама, потім по черзі підхоплюють інші. Перша танцює. Пісня стає голоснішою і швидшою. Її танець набирає обертів. Раптово вона зупиняється.

ПЕРША. Я хочу автомат! Дайте мені автомат, будь ласочка! Тут же є? Має бути!

ЧЕТВЕРТА *(схоплюється)*. Ти щось пригадала? Тут є автомат? Хто його залишив?

ПЕРША. Не знаю, хто. Але десь тут є. Я пригадала, що бачила. Треба шукати!

ТРЕТЯ. Чекай. А щось ще ти пригадала? Що було до цього?

ПЕРША. Так, не все, але...

ДРУГА. Ти хочеш їх убити? Тих, хто тебе... образив?

ПЕРША. Образив? Ні, довів до безмежної люті. Не тільки мене...

ЧЕТВЕРТА. Розкажи. Це важливо. І для нас, і для тебе самої.

ПЕРША. А вам навіщо?

ТРЕТЯ. Як навіщо? Ми ж не пам'ятаємо. Може, це допоможе згадати нам... Я прошу...

ЧЕТВЕРТА. І я. Ти хвилюєшся за когось, я ж бачу. І я теж. Може, разом щось вигадасмо.

ПЕРША. Добре, я спробую... *(Усамітнюється подалі від інших, може, на авансцені)*. Я жила з мамою і татом. Щасливо, як я тепер розумію, а тоді думала – звично і нудно...

Найбільше, що я любила – танці. Я навіть мала 5 дипломів і готувалася до нового конкурсу... Кому це все на фіг тепер треба? Танці... ніби з іншої планети. Бо коли все почалося – перші вибухи вранці, мені здається, ми потрапили на якусь іншу планету, де все інакше, і ти сам інший, в іншому тілі... Планета кошмарів, від яких не можеш прокинутись... Ми почали збиратися, хотіли виїхати, але не встигли. На вулиці стало дуже страшно. Здавалося, що вдома безпечніше. Ми заклеїли вікна скотчем... Я ще подумала: як, мабуть, важко мити вікна після... Важко? Тоді я не знала, що таке «важко». Зв'язок, вода, світло – все пропало... Їжі майже не було, замочували на ніч якусь крупу і намагалися то їсти... А ще ховалися у ванній... Найменший різкий звук, потім навіть шерхіт – у ванну, чи на підлогу і повзком... Літаки, ракети, бомби, гради... І ще такі вибухові хвилі, і ніби земля двигтить... А коли щось таки влучило в наш дім, ми рвонули

вниз, вибрались на вулицю, знайшли якийсь підвал. Нас не хотіли пускати, але тато прорвався і затягнув нас... Там було людей 20, тісно, темно і моторошно... Голод – це ще не так страшно, звикаєш, а от вода... коли все пересихає, ніби всередині пустеля... Все, що лишалось, лежати і думати... Всі плани, все, що було важливим – шкереберть. Всі і все, що любиш, і ти сам – мішені. Чому нас хочуть убити? Щоб тут був цвинтар і руїни? Навіщо?... Я стала молитися. Не про те, щоб вижити. Бо від такого життя нудило. А щоб померти пошвидше і першою: щоб не бачити смерті тата і мами... У мами були проблеми з серцем. Їй було погано у цій духоті, і одного разу серце зупинилось, ліків не було, але тато кинувся робити масаж і так реанімував, як міг... І тоді він сказав: все, будемо пробувати вирватися. Небезпечно і тут, і там, але так хоча б є шанс... Ми якось добралися до машини, і вона навіть завелася... Їхали під обстрілами – щось гупало то далі, то зовсім поруч, але ми їхали, поки не вперлися у блокпост. Їхній. Нам сказали їхати направо. Що там направо – ми не знали. Поїхали вниз – а по нас просто стріляли: і по машинах, і піших – ніби ми для них живий тир. Потім зрозуміли, що то був фільтраційний табір. Це так називалось, «табір», насправді це була просто колона з машин і людей. Заходили у той будинок по черзі. Годин 15 чекали. Хтось виходив побитий. Хтось не виходив... Двоє відійшли покурити, і ми почули: «А той, що не пройшов, куди ти його подів? – Та застрелив. Уже штук 10 таких. Далі я вже не рахую, дістало...» Ясна річ, ми вирішили прикинутися «шлангами». Ще раніше вичистили телефони: фото, мережі, контакти... Мама була зовсім слабкою, і її не стали чіпати. Першу запустили мене. Я одна і п'ятеро солдат – було так страшно. Глянули в документи, зробили відбитки пальців, а потім ніби втратили інтерес. Почула фразу між ними: «Не подобається? Будуть інші...» Я зрозуміла, що дуже добре, що я не сподобалась. Мене відпустили, а ось тата не було хвилин сорок... Коли вийшов, то ледь тримався на ногах... Розказав, що як побачили чистий телефон, накинулися: чого так, що видаляв, що приховуєш?... Його били, особливо сильно по голові... Але нічого не знайшли і відпустили... Тато сів за кермо і раптом каже: я майже нічого не бачу. Одним оком взагалі нічого, а другим дуже смутно. Але мама не водить, я без прав... І ми поїхали так, я щось підказувала, направляла. А потім ми заїхали в тунель, тато мав повернути... Удар – і все... не пам'ятаю. Мене кудись несуть... Вони розбилися? Їх більше немає? За що? Ми нічого їм не зробили! Нічого! Чому вони хочуть нас убивати? Вони хочуть жити на наших могилах? Їм мало землі? У них же до фіга землі! Тварюки!

ЧЕТВЕРТА (*підходить до неї, хоче заспокоїти*). Тихо-тихо, не кричи, заспокойся...

ПЕРША (*відскакує від неї*). Не кричати?! Чому? Я маю право! У мене забрали всіх, кого я любила, все, що я любила, і засунули в це пекло – і тепер іще й мовчати?! І за що? Ми не нападали! Я просто хочу справедливості! Щоб кожному вернулося все, що вони послали!

ЧЕТВЕРТА. Кожному – це путлеру і ко? Чи кожному їхньому солдату?

ПЕРША. Ні, кожному – це кожному! Не кажеш ні війні – значить, кажеш їй «так».

ЧЕТВЕРТА. Вони бояться, кажуть, що їх можуть арештувати, і тому мовчать.

ПЕРША. І що? Чому ми маємо помирати через якихось довбаних боягузів? Їх арештовують? Це не виправдання. У нас було ще гірше в часи Майдану, а люди все одно були за свободу. Тому всі вони винні, і путлер, і солдати, і хто підтримує, і хто мовчить!

ЧЕТВЕРТА. А діти? Їхні діти?

ПЕРША. Діти?... Ні, крім дітей. І звірів. Хоча у нас вони вбивають і дітей, і звірів. От їх за що? А будинки? Що їм зробили будинки, мости, дерева? Їх за що? Теж «денацифікація»?

ЧЕТВЕРТА (*ступає впритул, обіймає*). Дівчинко моя, заспокойся. Ти згадала, і це добре. Може, вони живі, батьки. Є надія... Ну, тихо-тихо... Може, їм потрібна твоя поміч, чуєш?

ПЕРША. Може... Якби я правильно підказала, ми б не врізалися...

ЧЕТВЕРТА. Ні, якби він не став майже сліпим, бо його вдарили... Вони винні...

ПЕРША. Так... Але все-таки... І де ми? Може, це біля цього тунелю? Якийсь боковий вхід? *(Встає, йде до стіни, починає промацувати стіни)*. Може, все-таки тут є вихід...
ЧЕТВЕРТА. Можеш спробувати простукати.
ПЕРША *(йде стукає)*. А ви - ні? Не будете? *(Четверта - «ні»)*. Глухо! *(Стукає сильно)*.
ЧЕТВЕРТА. Вдарилась? Лють тобі точно не pomoже. Краще добре подумати...
ПЕРША. Думаєте, вони живі?
ЧЕТВЕРТА. А чому ні? Якщо ти жива, чому вони ні? Щоб допомогти, маєш бути сильною.
ПЕРША. Але як? Щоб бути сильною, мені потрібен автомат!...
ДРУГА. А ти стріляти вмієш?
ПЕРША. Що?
ДРУГА. Якщо дадуть автомат, ти зможеш стріляти, вмієш?
ПЕРША. Я в тирі стріляла добре.
ДРУГА. Це не тир. У людей зможеш?
ПЕРША *(пауза)*. Щоб захистити тата і маму? Сподіваюсь... зможу.
ДРУГА. А себе? А нас?
ЧЕТВЕРТА. А чому ти питаєш?
ДРУГА. Бо я навряд чи зможу. У мене руки починають тремтіти...
ТРЕТЯ. Про що ви взагалі говорите? Який ще автомат? Тут тільки ці довбані стіни!

Раптово Друга дістає зі свого кутка автомат, захований за матрацом, і дає Першій. Всі завмирають здивовані. Перша торкається автомату, і всі збігаються до неї.

ЧЕТВЕРТА. Навіщо ти даєш дитині автомат?
ПЕРША. Я не дитина! Скільки можна повторювати?!
ЧЕТВЕРТА. А ти колись стріляла? Не з рушниць в тирі, а з автомату? Тільки чесно?
ПЕРША. Ні, але я бачила, як...
ЧЕТВЕРТА. Це не рахується.
ТРЕТЯ. Боже, звідки у тебе автомат? *(Іншим)*. Люди добрі, звідки в неї автомат, а?
ДРУГА. Він тут просто лежав...
ТРЕТЯ. Просто, і ти мовчала?
ДРУГА. А чи мене хтось питав? А навіщо було мені говорити? Я подумала, що це добре, що є автомат. А потім: ну і що? І толку? Я стріляти не вмію, не можу...
ТРЕТЯ. І знайшла кому давати – дитині, ще у стресі, щоб вона тут усіх постріляла...
ПЕРША. Навіщо мені всіх тут стріляти? Я не псих...
ЧЕТВЕРТА. Тихо! Тільки розборок нам не вистачало! У нас є два варіанти: чи довіряти одна одній, чи ні. Мені здається, ми в одному човні... Питання: хто з вас стріляв з автомата? *(Пауза)*. Я так розумію, ніхто. А хтось уміє розбирати і збирати? *(Пауза)*. Ніхто. Тоді прохання до всіх – відійдіть на два кроки назад. Раптом хтось щось не те натисне... *(Всі мимоволі задкують, крім Першої, яка вчепилась в автомат.)* Я можу спробувати подивитися, чи він заряджений. Я колись давно вчила це – як розбирати автомат.
ДРУГА. Вчила? А ви хто? Військова?
ЧЕТВЕРТА. Ні, вчителька. Але в школі проходила навчальну військову підготовку. Ще в совку, в тій же російській окупації, по суті. І там були нормативи: одягнути протигаз за 5 секунд, розібрати і зібрати автомат за 1 хвилину. Може, щось згадаю.
ПЕРША. А якщо я не віддам?
ЧЕТВЕРТА. То ти ризикуєш натиснути щось не те. І потім звук пострілів. Це небезпечно, якщо хтось почує, розумієш? А якщо ми не знаємо, чи він заряджений, то толку? Будемо думати, що це нас захистить, а виявиться, це просто залізняка. Хіба що по голові стукнуть.
ПЕРША. Мого тата вже стукнули...

ЧЕТВЕРТА. І тобі треба його рятувати. А для цього знати, чи маємо заряджену зброю.

ПЕРША. А ви покажете мені, як стріляти? Обіцяєте?

ЧЕТВЕРТА. Покажу. Але якщо зараз відпустиш і даєш слово не стріляти в нас.

ПЕРША. У вас? Навіщо? Ви ж самі казали – чи довіряти чи ні.

ЧЕТВЕРТА. Я довіряю. Чомусь. Інтуїція.

ПЕРША. Добре. Я теж спробую... Довіряти.

Перша лишає автомат, відходить. Четверта оглядає, обережно перевіряє.

ТРЕТЯ. Ну, що там?

ЧЕТВЕРТА. Здається, заряджений.

ДРУГА. А він не може бути замінований?

ЧЕТВЕРТА. Як це? Ніколи про таке не чула...

ТРЕТЯ. Однією небезпекою більше чи менше – вже по цимбалах...

ПЕРША. Автомат – це шанс захиститись, якщо хтось сунеться...

ЧЕТВЕРТА. Проблема в тому, що сунути ніяк. Глухо, як у танку. Ніхто більше не згадав?

ДРУГА. Ну от хтось згадав щось страшне – і толку? Жодного. Я не хочу про це...

ЧЕТВЕРТА. Ти теж згадала? Так?

ДРУГА. Я цього не казала...

ЧЕТВЕРТА. Але схоже на правду.

ДРУГА. І навіщо вам моя правда? Нащо? Я у вас не питаю, і ви не лізьте в душу. Все!

Обіцяли навчити стріляти – навчіть. Але без цих сеансів психотерапії!

ЧЕТВЕРТА. Я їй обіцяла. *(Показує на Лілю)*. Я знаю, навіщо це їй, але не тобі.

ДРУГА. Але це я дала автомат!

ЧЕТВЕРТА. Він просто тут лежав. Нічийний. У декого руки тремтять... випиваєш?

ДРУГА. Що?! Та я з роду... У мене не від того руки тремтять...

ЧЕТВЕРТА. Тоді вибач. А від чого? *(Пауза)*. Послухай... Я розумію, що це може бути боляче - говорити... Але це може розривати зсередини, якщо не випустити. А спробуй розказати те, що було «до» і «після». А саме те, що... дуже погано – не треба. Так легше...

ДРУГА. Чом би мала вірити?

ЧЕТВЕРТА. Бо я теж переживала таке, про що не хотіла говорити нікому. Ти ж згадала?

ДРУГА. Так, дещо... але нічого такого, щоб пояснити, де ми...

ЧЕТВЕРТА. А може, якщо ти розкажеш, хтось із нас це зрозуміє? Тільки «до» і «після».

ДРУГА. Добре, я спробую... *(Відходить кудись окремо, виставляє руку, ніби блок)*. Тільки ви не підходьте. І обнімати не треба... Ні до, ні після!... Я жила вдвох із меншою сестрою. Їй 12. Скромна панелька, але тепер вона мені здається палацом... Мама померла два роки тому. Онко. І тепер я саму роцу сестру, ростила... Тому що батько... у нього інша сім'я, вже давно. Я хотіла вчитися, на дизайнера, але поки не можу, треба працювати... Коли все почалося... Ці звуки обстрілів – вони ніби впивалися в тіло і паралізували... Особливо звуки літаків, їхнє гудіння, від нього у мене все ніби вкривалося льодом... Холод був повсюди. Ми молилися, щоб пролетіло повз нас. І коли здригалася земля – видихали. Але повз – це ж не значить у нікуди, це значить, у когось іншого... І птахи зникли... Я любила раніше підгодовувати їх хлібчиком... А тут – порожньо... А коли поцілили у будинок навпроти, у нас повилітали вікна... Ми тоді були в коридорі, між стінами... Але коли все стало у склі... Я зрозуміла, треба йти звідси... Речі ми давно склали... Вирішили правдами–неправдами вибиратися за місто, бо там у селі була бабусина хата, яка була нам як дача... Нам пощастило, тоді так здавалося. Домовилися, що підкинуть машиною. На це пішли майже всі наші гроші.. Думали, що там буде безпечніше, бо б'ють же саме по місту.

А село – та кому воно треба?... Які ми були наївні! А я так просто дурепа. Їм треба все і всі... Спершу так, здавалося, що там легше, бо гупало не поруч, а десь на віддалі, але над нами все одно щось літало і свистіло. І ще був підвал, де можна було ховатися, але там було холодно і незручно. І ще страх – а як нас засипле там? Опинитися у кам'яній могилі? Жах... Та найбільший мій страх був не той. Я почула від сусідів, що тут по селах теж блукають... орки. Ви помітили? З'явилася назва «орки» - і це точно, бо ніби від слова «орда», тепер я зрозуміла, що це таке. І по тому, що вони роблять, вони взагалі не схожі на людей... Коли після великої перерви в новинах, у нас з'явився зв'язок, і я почитала... Краще б я цього не робила... Бо дізналася, що вони роблять в окупації... Закатовані, згвалтовані, вбиті зі зв'язаними руками. Діти на очах батьків, батьки на очах дітей... Один 5-річний хлопчик геть посивів... А звірі! Спалені заживо коні в конюшнях... Стадо корів, розстріляне градами... Дівчатка згвалтовані, маленькі, з вибитими зубами, з вирізаною літерою зет на грудях... Переїхані танками, спалені... Розвішані на деревах голими... І ще це гидотне мародерство і... купи гівна посеред сплюндрованих кімнат... Я згадала слова про сплячу красуню, яку цей путлер хотів гвалтувати мертву в гробу. Оце була їхня мрія... Орки... І оцього я боялася найбільше. Від кожного шереху машини по асфальту, гілки по склу – я здригалася... Я боялася спати, бо мені снилися кошмари... І боялася прокидатися, бо кошмар наяву міг бути ще гіршим... Тільки півхвилини між сном і реальністю, коли розумієш, що то був лише сон, і ще не згадав, що війна... Півхвилини і то іноді...

Не треба чогось сильно боятися... Бо саме це і стається... Вони прийшли. Не вночі, ні. Просто посеред дня... Їх було троє, з автоматами... А ми вдвох, без нічого... Правда, я трохи вміла битися, знала прийоми, але ж їх троє на мене одну... Спершу вони почали мародерити... Але у нас не сильно було, що цупити – і вони розізлились... Я попросила не чіпати сестру, вона ще маленька... І вони пообіцяли, якщо я не буду... боронитися. Мала плакала, я відвела її в іншу кімнату, щоб вона не бачила... Я не буду нічого говорити, що було... Це все мерзотно, огидно, мені всі вони тепер огидні... Всі... Один так і сказав: вони так роблять, щоб наші жінки більше не хотіли нічого... щоб не народжували... Але потім було найогидніше... Після мене вони хотіли згвалтувати сестру, а їй же всього 12... І тут я не витримала. Я прошепотіла їй: біжи в підвал і закрійся. Бо там є міцний засув... І там є їжа, вода... А сама я накинулася на них, де й взяли сили... мабуть, від люті... Я схопила перше, що трапилось під руку – настільну лампу - і залупила в одного з них, у другого – вазу... Вискочила з дому і кинулась прожогом у підвал... Там був ще один вхід, із двору. Може, ми б змогли там пересидіти, а потім рвонути звідти... Але третій ударив мене, коли я захопувала двері... І все. Далі – провал... Господи, навіщо я погодилась, дурепа! Навіщо терпіла? Треба було зразу так! Їм же брехать, як дихать... І я не знаю, чи встигла мала сховатися у погріб, сподіваюсь, що так, і її врятують, а якщо ні...

ЧЕТВЕРТА (*підходить до неї*). Все-все, їх немає, а ти врятувалася, це головне, ти жива...

ДРУГА (*схлипує*). А мала? І навіщо я жива? Мені тепер все огидне, всі, я не хочу жити...

ЧЕТВЕРТА. А оце ти дарма... Все минеться, повір мені... Ти не дурна, ти сильна, ти мужня, ти героїня, чуєш? Мало хто може таке заради сестри... Не знаю, чи я змогла б...

ДРУГА. Але ж я не врятувала її! Це все було надаремне...

ЧЕТВЕРТА. Звідки ти знаєш? Може, вона встигла врятуватися. Найскоріше встигла. Вони ж не знають, і поки ти боролася, вона напевне встигла. І вона тепер знає, що ти її любиш, що ти за неї у вогонь і воду. А це важливо, знати, що тебе люблять, це дає сили... І ти теж збирайся з силами – тобі ще сестру рятувати... А ти так і не згадала, як сюди потрапила?

ДРУГА. Ні, на жаль... Хіба що... Може, це якийсь підвал по сусідству?... Може, тут є якісь лази? (*Вона висвітлює різні кути – нічого*). Значить, я дарма це все пригадувала?

ЧЕТВЕРТА. Ні, не дарма... Це все треба видавлювати з себе і викидати, все це лайно...

ДРУГА. Думаєте, я не хочу? Хочу! Але як? Я не знаю, як...

ПЕРША. А може, спробуєш танцювати? Це мені допомогло, легше стало, правда...

ДРУГА. Танцювати?... Бо ти це любиш, а я – ні.

ТРЕТЯ. А що любиш ти?

ДРУГА. Малювати... Раніше любила, а тепер боюся, бо перед очима образи... цих во...

ЧЕТВЕРТА. А щось фізичне любиш? От я, наприклад, люблю плавати, було б тут море...

ТРЕТЯ. А я колись у гори ходила, там на вершині стає так легко і вільно...

ПЕРША. Супер-поради! Гори, море, а на додаток іще Ріо-де-Жанейро... Треба фізика!

ДРУГА. Фізичне? Ката! Я зроблю ката! Я ж трохи займалася карате... Знаєте, коли вся сім'я складається з дівчат, а ще треба захищати меншу, то... Одне слово, довелося...

Друга виходить на центр сцени і починає робити вправи «ката», а в цей час Третя починає вибивати на чомусь бойовий ритм, інші підхоплюють - виходить ударне тріо. Коли Друга завершує ката, вклоняється, зупиняється, у неї очі на мокрому місці.

ПЕРША. Круто. Ну що, як ти? Трохи легше стало?

ДРУГА. Можливо. Так, добре, що я це згадала... Тільки... Я згадала ще, що наш сенсей пішов воювати. І я чула, що він у самому пеклі, в оточенні. Де й поранених не вивезеш...

ТРЕТЯ. Чому наші воїни в оточенні? Чому нас не вивезли?! Бодай попередили! Лайно!

ПЕРША. І як же його викинути, те лайно, як воно все одно лишається? Тривога, страх...

ДРУГА. І всього цього лайна могло не бути! От скажіть, чому нам не сказали про напад?

ЧЕТВЕРТА. Та говорили... Західні партнери попереджали... Дипломати виїжджали...

ДРУГА. Так, але наші! Навіщо вони казали, що вторгнення не буде, що це «нагнітають»?! Ми ж могли виїхати! Якщо вони не могли організувати евакуацію, то хоча б самі!

ПЕРША. Так, у нас машина була, і тато не сліпий... Ніколи не пробачу!

ЧЕТВЕРТА. Паніка їх злякала. А що, так типу не було паніки? Стократ більше! Дороги вони робили. Нащо? Для танків? Краще б у зброю вклали і сховища! І людей рятували!

ТРЕТЯ. А ще вони розмінували все на півдні незадовго до вторгнення. Навіщо? Щоб ворогам легше зайти? Опозиція була проти, а вони – за. От і що це, дурість чи диверсія?

ДРУГА. Що б не було - я ніколи не пробачу цього ні ворогам, ні диверсантам, ні дурням.

ПЕРША. І я теж. Я нічого нікому не пробачу. Ніколи... Ми ще питаємо у них про це!

ЧЕТВЕРТА. Звісно. Але нам треба спершу вибратися звідси, щоб спитати...

ДРУГА. І що тепер?

ЧЕТВЕРТА. Я все-таки думаю, що ключ у нашій пам'яті. Двоє з нас згадали...

ТРЕТЯ. Натякаєш на мене? Двоє згадали... І що? Хіба це допомогло? А ви самі?

ЧЕТВЕРТА. І я сама... Але я принаймні хочу згадати...

ТРЕТЯ. А я не хочу? Може, я маю причини не хотіти?... Я не хочу знову в цей біль...

ПЕРША. А нам, думаєш, не боляче? Але ми пірнали в цей біль через «не хочу»...

ДРУГА. Дайте їй спокій! Не хоче, не треба. Краще обшукаємо підвал. Більше толку...

ПЕРША. ОК, тільки я попереджаю: мої батарейки в ліхтарі не гумові. Пропоную свічки...

ТРЕТЯ. Ні, тільки не свічки! Тільки не вогонь! Не треба!

ЧЕТВЕРТА. Згадала? Щось пов'язане з вогнем?

ТРЕТЯ. Ні, не в цьому річ! Це просто логіка. А раптом загориться? Тут же тікати нікуди...

ПЕРША. Ти тікала від вогню? Так? Я вгадала?

ДРУГА. Не мучте її, ви ж бачите, їй стає зле від одного лише нагадування...

ПЕРША. Їй зле, а нам добре? Чому мали згадувати, а вона ні? Це неправильно!

ДРУГА. А може, у неї щось іще гірше, і тому пам'ять блокується?

ПЕРША. ОК, тоді я теж заблокуюсь. І почну з цього ліхтаря. (Вимикає).

ДРУГА. О ні, тільки не це! Я не можу в темряві. Я боюся. Ніби вони тут. Це ще гірше...
ЧЕТВЕРТА. Господи, що може бути ще гірше?
ТРЕТЯ. Вогонь – це гірше. Не запалюйте! Я вже тікала від вогню. Але тут немає куди...
ПЕРША. Тікала? Значить, ти згадала. Я вмикну ліхтар, якщо ти розкажеш, що було...
ДРУГА. Вирішуй. У мене є запальничка і свічка. Рахую до десяти і запалюю.
ЧЕТВЕРТА. Не муч нас і себе. Чого ти боїшся? Ти ж можеш вибирати, що казати, а що ні.
ДРУГА. Раз, два, три, чотири, п'ять шість, сім, вісім, дев'ять, десять... Запалюю...
ТРЕТЯ. Ні! Я розкажу. Обіцяю... (*вмикається ліхтарик*). Але навряд чи це допоможе...
ЧЕТВЕРТА. А раптом? Не можна втрачати жоден шанс...

Третя стає усамітно від інших, збирається з силами для розповіді.

ТРЕТЯ. Коли почалася війна, моєму чоловіку прийшла повістка. І хоч я була вагітна, його все одно забрали. Раніше говорили все якимись замаскованими словами: АТО, ООС, нарешті війну почали називати війною. Але тепер це вже й не війна, а щось іще більше: суцільний кошмар... От у нас весь час кажуть: убили мирних, жінок, дітей – це злочин, а от коли військових – то ніби норм? А що, вони не люди? Чому вони не мають прав? Навіть права жити? Вони теж чийсь діти, чоловіки, батьки! Чому до них ставляться, як до непотребу? Чому їх можна безкарно ранили і вбивати? Чим вони винні? Тим, що захищають свою землю? Що ризикують собою? Що працюють до знемоги? Та від них усе залежить! Та може, від них і залежить, чи буде цей гробаний світ жити чи ні!... (*Пауза*). Кажуть, вагітним не можна негативних емоцій і взагалі нервувати. Угу... Коли він пішов воювати, я перетворилася на суцільний згусток нервів, тільки торкнись – гуде. Все моє сімейне життя перейшло у смартфон. У ньому був мій відчай і надія. Чоловік став голосом. Іноді, коли у нього було трохи часу і зв'язок – ми говорили про всяку дурню. Як були у Єгипті, як пірнали у Червоному морі між рибками і об'їдалися тортіками... Я ще й сердилася: як можна про щось говорити, крім війни? А ще іноді ми переживали разом обстріли – це було якось легше. Тільки починали стріляти, я набирала його номер: «У вас стріляють? – Так, гради пішли.» Я вслухалася в наростаючий гул спершу в трубці, а потім і тут – розуміла: воно. «У нас теж пішли гради. Мабуть, обстріли з різних сторін». І кожного разу він казав: «Я люблю тебе, дуже люблю. Бережи себе. – А ти себе, будь ласка. Для нас. Ти нам дуже потрібен. Дуже.» А потім його голос пропав. Металевий голос у трубці: абонент недоступний. Боже, як я зненавиділа цю фразу. Моя надія щоразу воскресала й умирала. Я ж не знаю, що там! Може, поранений? Може, немає зв'язку... Потім раптом на його сторінці у фейсбуку з'явився ворожий прапор. Що це? Зламана сторінка? Загинув? У полоні? Він казав, що найгірше – це полон... Там такий жах... А мені тільки б живий був! Господи, врятуй його тіло і душу! Потім прапор зник, і з'явилася надія. Хоча я знала, що там оточення, що звідусіль вороги, що це пекло. Але вони все одно воюють! Вірю, що й він... Потім зв'язок зник у мене. Зв'язок, електрика, вода... Все, крім обстрілів... У мене вже не було сил бігати в підвал, я більше боялась завалу. Кам'яного мішку. Але одного разу поцілило у сусідній під'їзд... І я схопила наплічник і побігла з дому. Я знала куди. Ще на початку ми домовилися з чоловіком, якщо що – бігти в пологовий будинок. На щастя, обстріли припинилися, і я дошкандибала... Малий ніби все відчував. Заколотився в мені, як сполохана пташка. Він згадав цей будинок, бо там робили УЗД, і я вперше побачила його на екрані. Його, бо сказали, що начебто хлопчик. Я так і відчувала, що це малюк. Мене прийняли «на збереження», це так кажуть. Збереження? Угу... Але там навіть була якась їжа і вода... Тоді ще здавалося, що пологовий же не можуть бомбити... Люди не можуть, але ці нелюди, у них усе навпаки: саме лікарні, саме дитячі – їхні цілі. Коли прилетіло в наш пологовий, мені пощастило, я була в більш дальній частині. Але поки вибиралася, спалахнула пожежа. І це було так страшно! Згоріти заживо у вогні – це реально жах. Я закрилася чимось від диму – і рвонула вперед. Коли вибігла на вулицю – це було таке щастя – дихати! Малюк усередині вже не бився, а затих, і

я злякалась – хоч би він там не задихнувся. Але потім почула: тук, тук-тук. Живий. Куди тепер? Я не знала. І тут мене і ще кількох дівчат запропонували підкинути до театру – ніби там планувався збір на зелений коридор евакуації, це був шанс... Я рвонула туди... Там було багато машин і суєти, люди рвали на смужки білі простирадла, кріпили на машини і ще виставляли таблички на шибках: «діти». Але все зірвалося. Сказали, що коридор обстрілюють... Ми кинулись шукати підвал, але навколо все було зайнято. Єдине місце, де ще було «місце» - то був драмтеатр, але і там була тьма народу. Нас, вагітних, поселили в одну з гримерок - це вважалося круто... А ще там зранку і ввечері давали окріп, а вдень варили якусь юшку... Театр гудів, як вулик. Ми все чекали на зелений коридор, а його все не було, а обстріли театру посилювалися. І тоді вирішили написати перед театром великими літерами «Діти». Я пішла до керівництва, кажу: не треба! Це буде приманка! Вони не послухали... І нас таки бомбонули... А знаєте, хто мене врятував? Малий... Він іноді затискав мені щось всередині, нерв чи м'яз, тоді починала боліти і німіти нога. Мої ліки скінчилися, і я пошкандибала шукати лікаря з медпункту. А та виявилася у «катакомбі» – так називали бічні кімнатки у підвалі... Коли прилетіло в театр, здавалося, що ніби аж земля здвигнулася, ми аж підскачили і, оглушені, впали, а зі стін посипалася штукатурка... Але ми вижили, а ті, хто був у гримерках, у холі - ні... Я якось підвелася на ноги і спробувала піти, але нога, затиснута болем, ледь рухалась, зрештою, я перечепилася через щось і впала. Було боляче. Щось потекло. Глянула – кров. І голова пішла кругом. А потім провал у темноту... Мій хлопчик... Боже, що з моїм хлопчиком? Він загинув? Порятував мене і... пішов? Бо нащо йому такий світ... Лайно, а не світ! Я теж не хочу жити! Не хочу! Навіщо? У цьому кошмарі? Не хочу!

ЧЕТВЕРТА (*обіймає Третю, яка здригається*). Тихо-тихо... Це саме те, що їм треба, наша зневіра, наш відчай... А твій чоловік? Ти йому треба! І синочок, а може, він вижив...

ТРЕТЯ. Вижив? Як він міг вижити в цьому пеклі?... Що він кому зробив? За що його?

ЧЕТВЕРТА. Ні за що. Як і всіх. Ми нічого їм не зробили. І це не твоя провина... Стривай, ти казала, що хочеш води – я тут помітила... (*Дістає воду, дає їй, вона трохи п'є*).

ТРЕТЯ. Дякую. Та мені від того не легше. Чоловіка забрали, дім розбомбили, і навіть таку крихітку... Їм нікого не жаль! Навіть ненароджених! За що? У них є бодай щось людське?

ЧЕТВЕРТА. Вони не вважають нас людьми. Що б ми не робили, ми для них ніщо.

Геноцид, він такий: щоб нас було поменше, а краще взагалі не було. Мертва земля.

ТРЕТЯ. Тоді і вони для мене не люди, а нелюди! Звірами називати – то велика честь.

ЧЕТВЕРТА. Коли хтось перестає вважати інших за людей, сам втрачає людську подобу...

ТРЕТЯ. Вони так точно. Але, може, я теж. Хіба я ще людина? Якесь зацькована істота.

Завалена в якомусь довбаному підвалі, чи то в катакомбах...

ЧЕТВЕРТА. Стривай, оце конструктив - ти гадаєш, це якісь катакомби?

ТРЕТЯ. В театрі їх так називали... Може, це якась бічна кімната... Стоп. У мене ідея.

Якщо це під театром, може просто одна зі стін – це декорація? Виглядає, як стіна, але..

(*Третя кидається до стін, мацає, штовхає, але все даремно*). Ні, не те. Все це даремно...

А всі інші? Ті, хто живе всюди, де не бомблять, як вони можуть спокійно дивитися на все це? Як нищать цілі міста, як тисячі людей гинуть під обстрілами і завалами?

ПЕРША. От і я про це. Як вони можуть? Ніби ми якесь трилер-шоу для всього світу...

ДРУГА. І це не просто негатив, це жах, це катастрофа!

ТРЕТЯ. А вони думають, що це тільки наш жах, що їх це не торкнеться.

ЧЕТВЕРТА. А деякі вважають, що ми якось винні в тому, що на нас напали.

ДРУГА. Це як про жертв серійних маніяків казати: вона не так одягалась, міні чи яскраво, не так ходила чи казала, спровокувала... Це маячня! У злочинах винен лише маніяк.

ЧЕТВЕРТА. Їм, певне, важко вірити, що весь цей жах робиться просто так. Ні за що.

ДРУГА. Але ж це правда! І казати про вбивць «не все так однозначно» - підло...

ТРЕТЯ. Я все-таки не розумію, а чому вони не можуть закрити небо?

ПЕРША. А я, по правді, не розумію, що таке закриті небо... Всі про це кажуть, а що це?...

ДРУГА. Це небо, закриті від ракет і бомб, коли люди захищені.

ТРЕТЯ. Це коли нічого не може літати, бо все летюче збивається.

ПЕРША. Але ж тоді і наші не можуть літати? Ніхто? А я б так хотіла знову полетіти...

ЧЕТВЕРТА. На чому ти хотіла літати? На літаку?

ПЕРША. На літаку не цікаво. Я б хотіла на дельтаплані.

ДРУГА. А я на повітряній кулі. Оце справді була моя мрія...

ТРЕТЯ. А я – на парашуті. Тільки я так досі і не зважилась, а тепер пізно...

ЧЕТВЕРТА. Закрите небо. Відкрите тільки пекло...

ПЕРША. Якщо вони могли закрити небо, але не зробили цього, то чому?

ЧЕТВЕРТА. Вони не хочуть, тому що бояться, щоб на них не напали...

ДРУГА. Але ж іншу зброю вони дають, чому мають напасти саме за цей захист? Абсурд!

ТРЕТЯ. А війська? Чому в інші країни вони вводили міжнародні контингенти, а до нас ні?

ПЕРША. А чому вони не поцілять у головних терористів? Вони ж можуть?

ТРЕТЯ. Спецоперація? Як бен Ладена? Справді, чому ні?

ЧЕТВЕРТА. Не знаю, чи можуть, але точно не хочуть. Бояться, що війна прийде до них.

ДРУГА. Бояться чого? Приводу? А хіба їм треба був привід для війни проти нас? Ні...

ПЕРША. Невже вони не розуміють, що наступні в черзі?

ТРЕТЯ. Звісно, якщо вони поглинуть нас, їхні апетити лише розростуться...

ЧЕТВЕРТА. Мабуть, вони думають, що так рятуються...

ПЕРША. Які наївні люди... Слабкість лише приманює орків.

ДРУГА. Так вони наближають їх до своїх кордонів...

ТРЕТЯ. У другій світовій була коаліція, а нас лишили битися наодинці...

ЧЕТВЕРТА. Не наодинці, нам допомагають, як ніколи. Зброя, гроші, поміч біженцям...

ПЕРША. Але ж допомагають тим, хто вирвався з пекла. А тим, хто в пеклі?

ДРУГА. Де ці міжнародні закони, організації? Де ООН? Де Червоний Хрест?

ЧЕТВЕРТА. А він зібрав кошти по світу під нас, а потім відкрив пункт у наших ворогів...

ТРЕТЯ. Чудово! А служителі церкви? Де їхнє милосердя? Чому вони нас не рятують?

ЧЕТВЕРТА. Служителі кому? Один із них сказав, що це «праведно» нас убивати, місія така. А другий «за мир»: не треба нам допомагати і давати нам зброю, щоб захищатися.

ПЕРША. Фашистський «мир» по-путлерівськи?! Щоб нас беззахисних було легше вбити?

ДРУГА. А ще є «інтелектуали», які радять нам «здатися». Наш спротив смерті збитковий!

ТРЕТЯ. Здатися?! Щоб нас спокійно можна було катувати, гвалтувати і вбивати? Суки!

ПЕРША. Ні, я не можу цього зрозуміти! Як вони можуть спокійно на це дивитися...

ЧЕТВЕРТА. А може, досить істерики? А ми? Ми самі? Хіба ви так сильно переживали, коли війна йшла деінде – в інших країнах, чи у нас на сході поруч? От скажіть по щирості!

ТРЕТЯ. По щирості? Я вболівала... Гроші здавала, речі приносила...

ДРУГА. А я якісь петиції підписувала... І ще біженцям помагала...

ПЕРША. А я щось лайкала... І постила... іноді...

ЧЕТВЕРТА. А тепер відчули, як це шалено допомагає?... Лайки, петиції... От я кажу щиро: мало що робила та й не розуміла по правді. Навіть наших біженців, які переживали обстріли... Ми спокійно жили, ніби нічого цього немає... Веселилися, раділи життю...

ДРУГА. По правді, так. Хоча радіти було не сильно з чого...

ТРЕТЯ. А зараз я взагалі не можу радіти. У мене ніби забрали радість. Повністю.

ПЕРША. І я. Ніби зламана лялька. Раніше не хотіла про це думати. Здавалось нудним...

ЧЕТВЕРТА. От і я про це. Ми теж закривалися від негативу, який відбувався десь...

ДРУГА. То якщо ми вдавали, нібито все ОК, то теж винні у тому, що сталося?

ТРЕТЯ. От і чим це нам допоможе? Оце посипання голови попелом?

ЧЕТВЕРТА. Це допоможе зрозуміти поведінку інших. А розраховувати маємо на себе – думати, як вибратися звідси. А для цього згадати, як і куди ми потрапили...

ТРЕТЯ. Так, я згадала, і що? Чим це нам допомогло? Головного я не пам'ятаю.

ПЕРША. Та дістало це згадування! Краще думати, що робити. Що у нас є?

ДРУГА. У нас є автомат.

ПЕРША. До речі, а хтось обіцяв навчити нас стріляти. Я готова.

ДРУГА. Я теж готова. Тепер так.

ЧЕТВЕРТА. Добре... Я справді обіцяла... (*Третій*). А ви? Готові?

ТРЕТЯ. Я? Я ні...

ЧЕТВЕРТА. Що, страх так і не відпустив?

ТРЕТЯ. Страх? Не знаю, чи це страх. Просто... стріляти не хочеться.

ЧЕТВЕРТА. А є щось таке, чого хочеться? Що любили робити раніше? Щось особливе?

ТРЕТЯ. Що я любила?... Особливе? (*Думає*). Співати. Співати – це особливе чи звичайне?

ЧЕТВЕРТА. Співати – це добре. Спробуйте щось заспівати, просто так, що хочеться.

ТРЕТЯ. Я навіть не знаю що. Зараз мені нічого не хочеться.

ЧЕТВЕРТА. Тоді спробуйте це відчутти. Мені здається, це допоможе. (*Іншим*). До зброї.

Спершу я покажу вам, як розбирати і збирати автомат. А вже потім, як стріляти. Ясно?

Четверта починає показувати, як розбирати. Перша і Друга стежать за рухами, потім тренуються. Третя починає наспівувати якусь мелодію без слів, раптом зупиняється.

ТРЕТЯ. Вам подобається блюз?

ЧЕТВЕРТА. Дивне питання. А до чого тут блюз?

ТРЕТЯ. Не розумієте? Блюз – це коли велика печаль, чи смуток, туга, чи бентега... Блюз – це коли такий біль, з яким неможливо жити, а ти живеш. Це коли хорошій людині погано... У тому минулому житті - до війни - я трохи грала на гітарі і співала... І я згадала про блюз і легендарну історію про перехрестя чотирьох доріг, на якому можна зустріти і поговорити з Дияволом... Якщо ми майже в пеклі, то чому ні? Він же має бути в пеклі?

ЧЕТВЕРТА. І навіщо вам Диявол?

ТРЕТЯ. Я б заклала свою душу, щоб повернути з пекла чоловіка і нашого маленького...

Якщо небо закрилося від нас, що робити? Хіба нас можна налякати більшим пеклом?

ЧЕТВЕРТА. Не знаю, але я б не кликала господаря пекла, бо дно може бути бездонним...

Третя починає співати коліскову, спершу мелодію, потім із текстом. Четверта завмирає, тоді залишає автомат, слухає, потім починає підспівувати.

ТРЕТЯ. Ви знаєте цю пісню?

ЧЕТВЕРТА. Я співала її своєму хлопчику... Я згадала свою історію, яка була до...

Історію... Я вчителька історії. Іноді це так моторошно – бачити, як історія повторюється, ще й у гіршому варіанті. І як вчителька, я її розумію – історію. Коли урок не вивчено, не засвоєно – це злить, і тоді посилаєш ще більше завдання – щоб напевне дійшло... Ну от, я знову збилася на свій предмет... А для мене історія почалася, певне, як і для всіх – зі звуків вибухів... Мене розбудила кішка, почала тормосити лапами: давай, соня, вставай... Спершу бухало в іншому районі. І здавалося, може, пронесе. Буде, як минулого разу, коли наші їх швидко вибили з міста – день-два-три, максимум, тиждень, але скоро виб'ють... Якщо не самі, то нам же допоможуть. Америка, Європа... Ми ж не самі у цьому світі...

Але поступово бухання стало ближче, а тривоги частіше... І я зрозуміла, що треба тікати, рятувати сина. Ми живемо вдвох, тата у нього немає, вірніше є, але... що є, що нема. Йому вісім, пізня дитина, розумничок... і він усе, що в мене є в цьому світі... Але коли ми зважились і зібрались, зрозуміли, що це неможливо... Місто було заблоковано. Вирішили чекати моменту... Ми не спускалися в підвал – раз спробували, але це було далеко, там було холодно, брудно, і потім кішка... вона чіплялася в мене мертвою хваткою, і я нічого не могла з цим зробити... Ми вирішили перечікувати в коридорі – між двома стінами... Нібито це рятує... Ми слухали звуки, вчилися розрізняти, що це летить по найменших відтінках... Це була така ніби гра у вгадайку... Потім з'явилися металеві звуки ударів. Малий казав, що то по місту йшов якийсь залізний велетень... А я уявляла, як він наступає на будинки, на людей... Почали разом вигадувати казку про нього... І нікуди було від нього сховатися... Але ми придумали добрий фінал, як з'являється Привид Києва, б'ється

з усіма літаками, збиває їх, а потім долає і цього велетня... І це був наш супер-герой, бо в американських героїв малий більше не вірив... А вірила в ЗСУ, але поки ця віра теж не помагала... Треба було брати себе в руки... І я намагалася відволікати... Спершу ми читали новини і ще всілякі приколи та мемчики... То як банкою огірків збили дрон, то про танк, який поцупили трактором – ми навіть сміялися... А коли зв'язок урвався, грали в різні ігри: у слова, чи акінатор... Але наші запаси їжі і води майже скінчилися. Я не могла дивитися в його голодні очі. Не знаю, що гірше, загинути від вибуху, чи дивитися, як твоя дитина помирає з голоду? Треба було йти щось шукати. Я не знала, що робити – лишати самого, брати з собою? Що небезпечніше? Вирішила лишити... Та тільки-но вийшла – почула запах, такий жакхливий. Я не зразу зрозуміла, що це... Трупі... Сусідів, незнайомих людей... У під'їздах, дворах, на вулиці, навіть на балконах... Їх ніхто не вивозив, не хоронив... І я не змогла йти далі – мене буквально заціпило. Я повернулась... І тут дзвінок від сестри (іноді бував зв'язок): їхній будинок поціпили... Кажу: звісно, йдіть до нас. Тільки їжі у нас немає... Нічого, каже, у нас трохи є... У мене хлопчик, а в неї дівчинка, 7 рочків, я мати-одиначка, а вона вдова... Вони добралися, але їжі вистачило ненадовго... Але є й те, що гірше за голод, - бути без води. Боже, до чого ми дійшли – раділи снігу, бо його можна розтопити! Потім сусіди підказали: батареї – виливали воду з них... Тоді ще здавалося, що от-от, і нас урятують. Що світ же все це бачить, як же вони можуть лишати нас тут... Потім прийшло розуміння, що можуть... І відчай... Коли на уроках історії я розказувала про Голодомор, мене питали, а як це так, що люди поруч і цілі країни це допустили? Тепер розумію, як... Всі запаси скінчилися, і тоді ми з сестрою вирішили: хтось із нас має йти за водою та їжею, а хтось лишатися з дітьми. Ми кинули жереб – і випало їй... Вона пішла... і не повернулася. День, другий... На третій я зрозуміла, що надії немає. А потім я почула жакхливу новину, що вони насильно вивозять людей. Пропускають через фільтраційний табір, а потім вивозять. Фільтрація – це коли ділять, кого відразу вбити, а кого вислати кудись у Сибір і там мучити. І отут мені стало так страшно, як не було від жодної ракети. Було ясно, що я ту фільтрацію не пройду, я ж учителька, ще з історії... І тоді мої вбивці викрадуть мою дитину і будуть катувати, чи зроблять з нього «яничара», чи пустять на органи... А дівчинку! То взагалі жакх. Хоча є такі, що й хлопців... Одне слово, треба шукати виходу, як вибиратися. Будь-як, але йти. І тут ніби у відповідь на мої молитви, почула від сусідки про зелений коридор. Я зібрала все, що треба – документи, фото, трохи речей, двоє дітей та одну кішку – і ми рвонули. Міста було не впізнати: зламани стовпи, обірвані дроти, снаряди, будинки якісь пів-розвалені, або з вибитими вікнами, всюди уламки, бруд... Малий сказав, що це так схоже на фільм-трилер про зомбі-апокаліпсис... Саме зомбі я боялась найбільше. І це правда, ніби зомбі, бо тягнуть нас у минуле, у цей жакх совка, який уже давно похоронили... Але я більше не зважала на мерців, я мала дбати про живих: про сина, племінницю... І тут уже коли ми були неподалік від евакуаційних автобусів, я раптом побачила хлопчика, рочків 5, який сидів на асфальті поруч із убитими батьками. Я схопила його одною рукою, а другою рюкзак, який валявся поруч – думаю, мабуть, там є якісь документи – так і виявилось. А щоб якось заспокоїти, дала в руки кішку... Так із трьома дітьми і кішкою ми бігли на автобус... Я не знала, що я буду робити з тими всіма дітьми, бо ледь давала раду власному сину, але я не могла їх лишити так... Бо ці їхні табори, ця депортація і денацифікація – це так страшно... І зірки вони їм хочуть випалювати, і пальці відрізати... Денацифікація? Хіба буває людина без національності? Ні. Як не буває без обличчя. Це що, біо-робот? Безликий раб? Уже були такі нацисти-фашисти, які міняли імена людей на цифри. Люди не безіменні і народи не безіменні! Але ці нові ще гірші: вони «денацифікують» немовлят, звірів, дерева, будинки і мости... Все нищать, абсолютно все! І ще й нацистами називають нас. Ні, нацисти – ті, хто нападає на інших, а ті, хто захищають свою землю - герої. Ми на них не нападали, а вони багато разів і на нас, і на інші народи. А світ дивився і мовчав. Століттями! У другій світовій війні одне зло перемогло інше, ще гірше, яке всі ці роки вело гібридну війну. І якщо мені, простій

вчительці історії це очевидно, як оці великі світу цього не розуміли?! І всі вони ледь не довели нашу землю до зомбі-апокаліпсису! Якщо людство не об'єднається, щоб звільнитися від цього жаху, то буде кінець... *(Пауза)*. Я згадала, що сталося потім - у наш автобус почали стріляти. Вони спеціально оголосили ці зелені коридори, щоб було зручніше стріляти по нас. Ми забігли у підземний гараж, але тут мої очі засліпило фарами, потім удар і темінь... Де я тепер? Не знаю. Що з дітьми? Не знаю. Чи правильно, що я спробувала їх порятувати? Чи я їх цим згубила? Не знаю! І навіть якщо це страшно – згадувати, вірю: саме пам'ять рятує нас від хаосу і робить людьми...

(Четверта схлипує. Жінки обступають її і починають втішати, може, обіймають).

ДРУГА. Ваші діти рятувалися, вірте в це. Ви ж не знаєте, надія є, ви самі так казали.

ТРЕТЯ. Ви все робили правильно. І взагалі, ви героїня. Я рятувалася сама, а ви...

ПЕРША. Це реально круто... Я б хотіла мати таку історичку...

ЧЕТВЕРТА. Дякую, я б так хотіла вірити... І де ми? Чи цей підземний гараж обвалився і нас засипало? Чи лиш мене? А діти? Втекли? Боже, як зберігати віру у цьому жаху?...

ДРУГА. Я перестала молитися після смерті мами – зневірилася...

ПЕРША. А я взагалі не вірила... Ходила з батьками в церкву, але це було так нудно...

ДРУГА. А під обстрілами я молилася – про закрите небо. І що? Нічого.

ТРЕТЯ. Чому нічого? Адже ми всі живі. І небо над нами закрите.

ПЕРША. А хіба ракета це не може пробити? Чи бомба?

ТРЕТЯ. Так не пробила ж. І обстрілів не чути... Тихо.

ДРУГА. Правда, і давно вже тихо...

ПЕРША. Ти думаєш, це так почули твої молитви?

ТРЕТЯ. Мої головні молитви були про дитину і чоловіка. І їх не почули.

ЧЕТВЕРТА. А оцього ти не знаєш. Закрите небо... Справді ми всі просили про це... А ще кажуть, що в Бога немає інших рук, окрім наших...

ДРУГА. І що з тих рук? Коли всюди стіни, що нам робити? Тут навіть немає дверей...

ТРЕТЯ. Немає, чи ми їх не знайшли?

ПЕРША. Ми знову прийшли до початку. Замкнене коло.

ЧЕТВЕРТА. А куди ви всі хотіли йти?

ДРУГА. Як це куди? Здається, всі хотіли шукати рідних і тікати звідси, якнайдалі...

ЧЕТВЕРТА. Може, у цьому річ. Куди далі? Не розумієте? Що після цього?

ПЕРША. А ще нам є кому помститися. Я б випустила у них всю об'їму з автомата!

ДРУГА. А я навіть не знаю, що б зробила цим тварюкам, які увірвалися в наш дім...

ТРЕТЯ. А я навіть не знаю їх в обличчя, тих, хто бомбив...

ЧЕТВЕРТА. Справедливість – це добре. Але не можна жити лише помстою. Що далі?

ДРУГА. Далі? Ви постійно кажете: далі, далі. Що значить «далі»?

ЧЕТВЕРТА. Далі – після пошуків, після втечі, після помсти. Заради чого далі жити? Хіба ви не розумієте? Ми не можемо жити далі так, як раніше, ніби нічого цього не було...

ТРЕТЯ. Може, спершу зробимо перші кроки, а потім будемо думати, що далі?

ПЕРША. І яка різниця, якщо вони неможливі?

ЧЕТВЕРТА. А може, тому й неможливі, що ми не знаємо, що далі. Живемо одним днем...

І це страшно: нас загнали у якісь жахливі шори. Тільки б вижити! Ми розучилися радіти, ми втратили надію, ми нікому і ні в що не віримо, нам огидне таке життя... Хіба не так?

ДРУГА. І ще страшенне приниження, воно просто вбиває зсередини...

ПЕРША. А ще ніби ти не людина, а здобич, на яку всі полюють, і всі твої рідні і друзі...

ТРЕТЯ. І відчуття провини. Оце гнітить. Перед тими, хто не вижив, пропалими без вісті...

ЧЕТВЕРТА. От бачите, це все зв'язало нас путами і не пускає, ніби важезні гирі...

ПЕРША. А чому весь час думати про минуле? Може, краще про майбутнє?

ДРУГА. І що з цим робити? Минуле хочемо забути, майбутнє від нас не залежить...

ЧЕТВЕРТА. А якщо мріяти? От що ви хочете робити після? Втечі, помсти, перемоги...

ТРЕТЯ. А ви справді вірите в перемогу?

ЧЕТВЕРТА. Я не вірю, я знаю. Я історик, тому я знаю, що всі старі імперії розпадаються. І

всі народи, які роблять великі революції, перемагають всі контрреволюції та інтервенції.
ДРУГА. А навіщо ви нас тоді лякали зомбі-апокаліпсисом?
ЧЕТВЕРТА. Це фантастика, а я вірю науці і вірю, що це не кінець історії...
ПЕРША. Так і у фантастиці є супер-герої.
ДРУГА. А хіба у нас їх немає? Хіба наші доблесні воїни не герої? Не супер?
ТРЕТЯ. Як мені хочеться вірити, що наші супер-герої були живими. За це молюся...
ДРУГА. І я, про себе ні, не молюся, а за них – так, за воїнів...
ПЕРША. ОК, ви тоді всі моліться, а я поки спробую помріяти...
ЧЕТВЕРТА. Звісно. Я всім про це кажу. Пробуйте: мрійте, бажайте, поверніть собі надію.
ПЕРША. Спершу я помрію для мами і тата. Мама хотіла побувати в Ріо-де-Жанейро. От, я не знаю, чому саме туди, але я б хотіла її туди повезти. А тато... щоб йому вернувся зір...
ЧЕТВЕРТА. А про себе, чого ти хочеш для себе?
ПЕРША. Я?... Я б хотіла виграти танцювальний конкурс, а потім поїхати у турне. В навколосвітню подорож. Краще морем. Круїз. Танці, море і подорожі – те, що я люблю.
ДРУГА. А я не хочу нікуди їхати. Я б хотіла жити в маленькому будиночку. Так щоб самій зробити дизайн. І щоб навколо сад і квіти, а неподалік море. І моя сестра і собака...
Правда, собаки у мене поки немає, але я мріяла її завести. Тібетську. Схожу на лева...
ТРЕТЯ. І де це все має бути, цей дім – десь тут?
ДРУГА. Ну, якщо переможемо, то може й тут...
ТРЕТЯ. На руїнах, на братських могилах?
ЧЕТВЕРТА. У нас уся країна така, тут стільки всього було і ще, певне, буде...
ДРУГА. То що ти пропонуєш, лишити тут руїни?
ПЕРША. А я б не хотіла жити там, де було стільки крові, болю, смертей...
ТРЕТЯ. От і я про це. Краще збудувати місто поруч, місто мрій...
ЧЕТВЕРТА. А тут можна зробити музей. Щоб усі їздили і дивилися, що було... І щоб на кожному домі було написано, хто тут жив, хто про що мріяв і як загинув...
ТРЕТЯ. А я б не їздила у цей музей. Я б хотіла, щоб повернувся чоловік, і ми б ходили з ним у гори і в різні подорожі... А ще ми б створили музичну групу, де я б співала, а чоловік грав на гітарі... І ще... щоб вижив наш малюк, і у нас були ще діти. Двоє чи троє.
ЧЕТВЕРТА. А в мене вже троє... Знаєте, а я думала про маленьку приватну школу. Таку, в якій було б цікаво вчитися і не було б муштри і всякої зайвої дурні... Школа радості...
ПЕРША. Школа радості? Хіба така може бути?
ДРУГА. Радість, хіба вона ще може бути?
ТРЕТЯ. А хіба ми ще можемо бути?
ЧЕТВЕРТА. А чому ні?
ПЕРША. Бо ми замкнені!
ДРУГА. Замуровані!
ТРЕТЯ. Чи завалені! Давайте дивитися правді обличчя. Тут немає виходу!
ЧЕТВЕРТА. Ні! Якщо ми змогли сюди зайти, то зможемо вийти... Оце правда.
ДРУГА. Але як? Як?!
ЧЕТВЕРТА. От про це і думайте! Там, за тією стіною нас чекають наші рідні, наші мрії...
ТРЕТЯ. І орки з купою зброї...
ДРУГА. Ну, тепер у нас теж є зброя...
ПЕРША. І ми навіть вміємо з неї стріляти...
ЧЕТВЕРТА. На жаль, другого шляху у нас немає.
ТРЕТЯ. Другого? У нас і першого немає. Ми ж не можемо ходити крізь стіни!
ЧЕТВЕРТА. Є інші способи: потайні двері, підкопи, прорубування...
ПЕРША. Вибухівка... У кіно показують, як це роблять, щоб утекти з в'язниці...
ДРУГА. Чудова ідея. Але ж вибухівки в нас немає...
ТРЕТЯ. А це не факт, що немає...
ЧЕТВЕРТА. Ти щось згадала?
ТРЕТЯ. Не те що б згадала... Просто коли оглядала цей підвал...

ДРУГА. Не факт, що це підвал...

ТРЕТЯ. Добре, цей зал, кімнату... Ви самі казали – нічого не чіпайте, бо це щось може бути начинене вибухівкою... А тут була одна така річ... підозріла...

ЧЕТВЕРТА. Точно! Вибухівка! Якщо ми її знайдемо, можемо підірвати стіну.

ПЕРША. А можна дурне питання: а як при цьому не підірвати нас самих?

ТРЕТЯ. Мені чоловік дещо пояснював. Як вони виглядають і як не підірватися...

ДРУГА. По-моєму, це дуже стрьомна ідея...

ЧЕТВЕРТА. Але можлива. І поки що єдино реальна. Тоді давайте ще оглянемо, але дуже обережно. Нічого не чіпаємо, тільки дивимось. Хто не хоче брати участь, не треба...

ТРЕТЯ. Я буду. Однозначно.

ДРУГА. Я теж. Я хочу вийти звідси.

ПЕРША. Я вже не маленька, я теж буду.

ЧЕТВЕРТА. Я тим більше. Тоді рушаймо, кожен бере частину простору, щоб швидше.

Четверта звично керує іншими, спрямовуючи в різні сторони. Зрештою знаходять якийсь предмет – на вибір режисера – який виглядає підозріло. Четверта підходить туди.

ЧЕТВЕРТА (показує на нього). Здається, це щось таке... (Третій). Подивишся?

ТРЕТЯ. Добре, тільки краще ви всі відступіть подалі і дайте мені ліхтарик. (Всі відступають, вона присідає поруч, оглядає з ліхтариком, підводиться). Думаю, це воно.

ПЕРША. І що, воно саме не вибухне?

ТРЕТЯ. Якщо не чіпати – ні. І навіть якщо обережно взяти – ні. Тільки від різкого удару.

ДРУГА. Коли кинеш об стіну?

ТРЕТЯ. Ну, типу того.

ДРУГА. І хто буде кидати?

ПЕРША. Я можу спробувати. У мене добра влучність...

ДРУГА. А чому зразу ти? Влучність тут не так важлива, як сила - щоб долетіло до стіни, а я тренувана – у мене це краще вийде...

ТРЕТЯ. Ні, стоп-стоп. Я більше знаю про ці пристрої, краще я буду кидати.

ЧЕТВЕРТА. А тепер послушайте мене. Головне, що це небезпечно. І тому краще, якщо це буду я. Бо я пожила більше вас. І якщо комусь ризикувати, то краще мені...

ТРЕТЯ. Але ж у вас дитина, навіть діти!

ЧЕТВЕРТА. Правильно, у мене діти, а вам ще треба їх народити...

ДРУГА. У нас ще не факт, що будуть, а у вас уже є...

ЧЕТВЕРТА. І тому я зроблю це за однієї умови. Якщо ви пообіцяєте, що якщо щось станеться, ви розшукаєте мого сина та двох інших дітей і заберете до себе. Тут їхні імена і фото... Я все підготувала. Зрозумійте: я старша. Це маю бути я. Так буде справедливо...

ТРЕТЯ. Добре, я обіцяю. (Першій і Другій). Якщо ви не згодні, то заберу всіх трьох.

ПЕРША. А чому я ні? Я вже доросла...

ДРУГА. І я теж згодна. Але є дурне питання: а якщо від цього загинемо ми всі?

ТРЕТЯ. Я сподіваюсь, що ніхто. Якщо стати під одну зі стін, а кинути в протилежну...

ПЕРША. А тримати його можна? Воно не вибухне?

ТРЕТЯ. По ідеї, якщо обережно, то ні... Тут принцип, як у гранаті - спрацьовує від удару, але тут менший заряд... Якби ще чимось прикритися...

ЧЕТВЕРТА. Чекайте, я знаю чим. Тягніть усі ці матраци-пледи під ту стіну і ховайтеся...

ТРЕТЯ. Чекайте, я покажу, як його треба брати...

ЧЕТВЕРТА. Добре, але спершу ви оце все поперетягуйте, а я... побуду наодинці...

Дівчата тягають і складають матраци, крім Четвертої, яка стає на віддалі сама.

ТРЕТЯ (підходить до Четвертої). Ми все.

ЧЕТВЕРТА. І я все. (До двох інших). Ви готові?

ПЕРША. Я готова.

ЧЕТВЕРТА. Тоді слухайте інструктаж: коли скажу «ховайтеся», всі лягають обличчям вниз, закривають голову і, бажано, вуха.

ТРЕТЯ. І ще: не реагуйте на звук, після деякий час не рухайтесь. Відчуйте тіло. Чи вас не засипало, не поранило. Тоді обережно потихеньку вставайте. Ясно?

ДРУГА. Ясно. То все-таки «пан чи пропав»?

ЧЕТВЕРТА. І так було у нас щомиті. Згадайте, кого любите і подумайте про свої мрії. Навіть якщо це остання мить, хай вона буде гарною. *(Пауза. Третій)* Показуй, тільки обережно... *(Третя пояснює їй жестами)*. Так, тепер усі ховаються. Раз, два, три...

Троє дівчат ховаються під матрацами. Четверта на віддалі піднімає той предмет, кидає в протилежну стіну (навпроти глядачів) та падає на підлогу, закривши голову руками. Але вибух не стається, тільки голосний звук від удару і порох штуркатурки. Спершу визирають дівчата з-під ковдр. Потім підводиться Четверта.

ЧЕТВЕРТА. Живі? Ліля, Ліка, Ліна? *(Дивиться то на них, то на «гранату»)*.

ВСІ *(обіймаються, радіють)*. Живі! І Ліда теж! Ура! Всі живі!

ДРУГА. Тільки здається, ця типу граната не працює...

ТРЕТЯ. А я й не обіцяла, що вона точно спрацює...

ПЕРША. Значить, знову все даремно? Що нам тепер робити?!

ЧЕТВЕРТА. Є у мене одна ідея... Я от усе думала, чому вони все це роблять, навіщо? Оця їхня «денацифікація» - що за маячня? І пам'ять – чому ми її втрачали? А потім, здається, зрозуміла. Можливо, зрозуміла... Ім'я, прізвище, мова і культура, історія і традиції – все це ніби обличчя. Кожна людина особлива, і кожний рід, і кожен народ. Народи - це як відтінки райдуги людського світу – убиваєш, і замість кольору – чорна діра... Пам'ять, мова, колір, ім'я – це дуже важливо... Закриваєш обличчя чорною маскою відчуження, стираєш пам'ять – і замість людини – сіре ніщо, зомбі... Ми вже знаємо, на що здатні ці зазомбовані... Торттури і гвалт, убивства і руйнація. Я не знаю нічого страшніше за цю «денацифікацію». Пам'ять – наш порятунок. Навіть якщо вона страшна, болюча й травмована... Пам'ять робить нас іншими і єднає нас з іншими. А моя ідея, мабуть, дивна... Це замовляння до свого роду, до душ померлих - якщо не боїтесь...

ДРУГА. Варто боятися живих, а не мертвих...

ТРЕТЯ. Боятися своїх точно не має сенсу...

ПЕРША. Чом би не спробувати? Я за...

ЧЕТВЕРТА. Тоді спершу подумайте про своїх рідних, які відійшли – кого згадаєте... Я теж це зроблю... Коли я почну говорити, ви можете повторювати - вголос чи подумки... *(Якись миті кожна з них завмирає, думаючи кожна про своє, потім Четверта стає по центру, решта кожна вибирає собі місце і стає подібно, готуючись.)* Я стою на Землі своїй і звертаюся до всіх мертвих Роду свого! Кличу предків кровних моїх і рідню по духові! Хто ходив добрим господарем по цій землі, де я стою, встаньте непохитною стіною перед ворогами нашими! Хто пив колись воду, що живить тепер мене - налейте нас силою, щоб змити ворогів наших! У чийй душі палав вогонь, іскри котрого в серці моїм - повстаньте і спопеліть ворогів наших! Хто дихав повітрям вільним під цим небом - підійміться до нас і розвійте попіл ворогів наших! Роде мій! Предки мої! Закликаю вас у час великої біди! Гляньте на нас! Почуйте заклик нащадків ваших! Повстаньте поруч із нами, примножте силу нашого Духу! Допоможіть вистояти і перемогти! Хай буде так...

(Коли Четверта починає говорити, то робить паузи - інші повторюють за нею).

ДРУГА *(прислухається до стіни)*. Тихо... Здається, якийсь голос...

Чути неясні голоси, шепіт, ніби з різних сторін. Жінки йдуть слухати в різні сторони.

ЧЕТВЕРТА *(навпроти залу)*. І що, що ви чуєте?

ДРУГА. Мені здається, це голос сестри, хоча я не певна...
ПЕРША. А мені почувся голос мами... о, і тата...
ТРЕТЯ. А я чую дитячий голосок, тихенько так, ледь-ледь...
ЧЕТВЕРТА. А я чую дітей. Вони мовчать, але чути стукіт серця і дихання... Це вони...
Послухайте, а якщо вони живі – що б ви зробили, щоб вибратися? Є у вас план?...
ПЕРША. План? Я б сіла сама за кермо і вивела машину, і ми б доїхали до наших...
ДРУГА. Я б відкрила двері на засув, знайшла сестру, а потім ми б спробували зламати двері, які ведуть до сусідського підвалу... Ми б туди перебралися, а потім виїхали...
ТРЕТЯ. А я... а раптом моя дитина таки народилася, і поки я була без пам'яті, її б вивезли до лікарні, а там би потім подумали: де ж є її мама, і мене б розшукали... І це вони...
ЧЕТВЕРТА. А я думаю, а раптом обстріл скінчився, і діти цілі, і ми просто сядемо в евакуаційний автобус і поїдемо. І скоро, зовсім скоро ми будемо у наших, і врятуємось...
ПЕРША. Тільки голоси стали тихіше. А раптом вони підуть? Без нас... Може, крикнути?
ДРУГА. А це точно голоси наших? Ви певні? А раптом ні? Може, причулося?
ТРЕТЯ. Це наші. Я чую пісню. Нашу пісню. *(Наспівує мелодію, може, «Червону Калину»)*.
ЧЕТВЕРТА. І що ж нам робити? Кричати? Щоб нас почули! *(Кричать різне)*.
ДРУГА. Автомат! Його точно почують! Якщо є автомат, він же має колись вистрелити!
ПЕРША. Тоді чур, я стріляю! *(Хочає автомат)*.
ТРЕТЯ. Ні, хай вистрелить та, хто має досвід. *(Вириває у неї і дає Четвертій)*.
ЧЕТВЕРТА. Ви про мене? *(Бере його)*. Добре. Тільки куди стріляти?
ПЕРША. А хіба не все одно?
ДРУГА. Ні! Тут же з усіх сторін можуть бути наші!
ТРЕТЯ. Стійте!... А якщо це не наші? Якщо це пастка? Що тоді?
ПЕРША. Але ж можуть бути й наші!
ДРУГА. А який інший вихід? Сидіти вічно тут? Я за те, щоб прориватися.
ЧЕТВЕРТА. У нас є автомат. Якщо то не наші, у полон вони нас не візьмуть...
ПЕРША. Але стріляти ризиковано?
ДРУГА. Для нас усе ризиковано, хіба ні?
ТРЕТЯ. Тоді краще стріляти вгору. В небо!

Четверта готує автомат, всі інші гуртуються біля неї. Вона стріляє. Раптом стіни падають/щезають/з'являється світло з усіх сторін. І зоряне небо. Пісня голоснішає.

ПЕРША. Небо! Дивіться, небо! Відкриті!
ДРУГА. І зорі, багато! Як давно я не бачила зірок...
ТРЕТЯ. Гарно... І перехрестя чотирьох доріг...
ЧЕТВЕРТА. Ну що, йдемо? Пан чи пропав...

Всі розходяться в різні боки, наспівуючи пісню, Четверта йде в зал. Пісня лишається.
ЗАВІСА.

У п'єсі використано реальні історії, спогади, почуття людей із Маріуполя та Київщини, які, включно з авторкою, вижили і врятувалися на момент написання, але багато хто - ні.